

Klimaat

De implementatie van het in 2015 overeengekomen klimaatverdrag van Parijs is cruciaal voor duurzame ontwikkeling. Klimaatverandering heeft onevenredig grote gevolgen voor de armsten en riskeert ontwikkelingsresultaten op vele terreinen te ondermijnen. Daarom [ondersteunt Nederland ontwikkelingslanden](#) bij acties gericht op het stabiliseren van broeikasgassen in de atmosfeer en het vergroten van hun weerbaarheid tegen de gevolgen van klimaatverandering. In 2016 heeft Nederland € 472 miljoen publieke klimaatfinanciering beschikbaar gesteld en € 209 miljoen private klimaatfinanciering gemobiliseerd.

Related SDGs

- Geen armoede
- Geen honger
- Schoon water en sanitaire voorzieningen
- Duurzame energie
- Verantwoorde consumptie en productie
- Klimaatactie
- Herstel ecosystemen en behoud biodiversiteit

Highlights

- 2,2 miljoen** Mensen met toegang tot hernieuwbare energie
- 1,32 miljoen** Kleine boeren die klimaat-slimme landbouw bedrijven
- 1,33 miljoen** Mensen met klimaatbestendige toegang tot schoon drinkwater

Uitgaven (euro) 2016:

472 miljoen

[Resultatenoverzicht >](#)

Indicatoren

- Hernieuwbare energie**
- Klimaatslimme landbouw**
- Klimaatdiplomatie**
- Ontbossing tegengaan**
- Water en klimaatbestendigheid**

Hernieuwbare energie

Om het gebruik van fossiele brandstoffen te vermijden, armoede te bestrijden en luchtvervuiling binnenshuis te verminderen, ondersteunt Nederland lage-inkomenslanden bij de ontwikkeling van hun potentieel op het gebied van hernieuwbare energie.

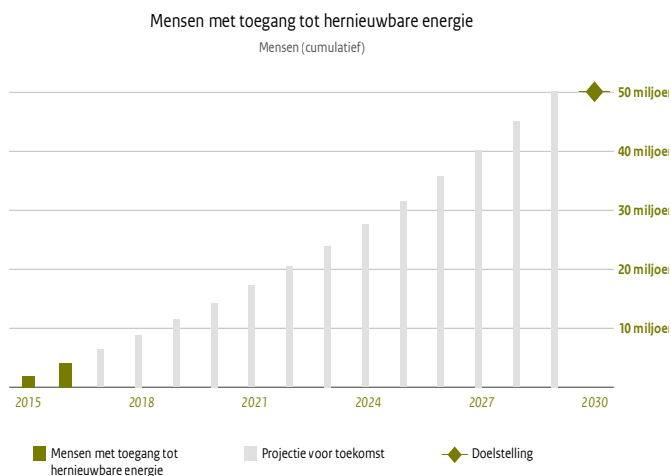
Toegang tot hernieuwbare energie

Wat betekent deze indicator?

De overgang van fossiele brandstoffen naar hernieuwbare energie speelt een centrale rol bij de bestrijding van klimaatverandering. De toename van het energieverbruik en de daarmee samenhangende uitstoot van broeikasgassen zullen naar verwachting het grootst zijn in ontwikkelingslanden. Meer dan een miljard inwoners van ontwikkelingslanden hebben geen toegang tot elektriciteit. Bijna 3,5 miljard mensen koken op traditionele wijze met vaste biomassa – voornamelijk brandhout – wat vervuiling binnenshuis veroorzaakt en gevolgen heeft voor de volksgezondheid.

Nederland heeft toegang tot energie voor de armen tot prioriteit gemaakt. De doelstelling is om in 2030 50 miljoen mensen toegang tot hernieuwbare energie te hebben gegeven. De voortgang wordt bewaakt door het totale aantal mensen bij te houden dat sinds 2015 toegang heeft gekregen tot hernieuwbare energie.

Wat betekent dit resultaat?

In 2016 heeft Nederland 2,2 miljoen mensen toegang gegeven tot hernieuwbare energie. Hiermee komt het totaal sinds 2015 op 4,1 miljoen mensen.

In 2016 heeft Nederland geïnvesteerd in [Energising Development](#) en het [Africa Biogas Partnership Programme](#) om huishouders en dorpen directe toegang te geven tot gedecentraliseerde, hernieuwbare energiesystemen. Door middel van het [Access to Energy Fund](#) van de Nederlandse Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden (FMO) heeft Nederland geïnvesteerd in hernieuwbare energieprojecten van de private sector.

Daarnaast heeft Nederland programma's van de Wereldbankgroep ondersteund, waaronder [Lighting Africa](#), [Scaling Solar](#) en [ESMAP](#), die de overheden van ontwikkelingslanden ondersteunen bij de formulering van beleid en programma's gericht op energietoegang.

Jaarlijks verminderde of vermeden uitstoot van broeikasgassen

Opschaling van de toegang tot hernieuwbare energie in Indonesië (Asian Development Bank).

Wat betekent deze indicator?

Via multilaterale klimaatfondsen ondersteunt Nederland klimaatactie in ontwikkelingslanden, waaronder programma's voor hernieuwbare energie. Deze programma's zullen jaren na goedkeuring van de financiering pas daadwerkelijk resultaten opleveren. Deze indicator meet de in 2030 verwachte vermindering aan jaarlijkse CO₂-uitstoot door het toenemende gebruik van hernieuwbare energie. Dit als gevolg van de goedkeuring van investeringsvoorstellen door de multilaterale klimaatfondsen, waaronder het Green Climate Fund en SREP. De resultaten van deze indicator kunnen worden opgeteld bij de resultaten van de indicator Jaarlijks verminderde of vermeden uitstoot van broeikasgassen van de bossenprogramma's onder het subthema Ontbossing.

Wat betekent dit resultaat?

In 2016 heeft het Scaling up Renewable Energy Program (SREP) één landelijk investeringsplan goedgekeurd, voor Cambodja. Hierdoor zal 97.000 ton aan CO₂ per jaar minder worden uitgestoten, waarvan 10.185 ton CO₂ aan Nederland kan worden toegerekend op grond van het Nederlandse aandeel in de middelen van dit fonds. Ten gevolge van een gebrek aan middelen voor SREP zijn verdere investeringsplannen uitgesteld. Het [Green Climate Fund](#) was in 2016 voor het eerst het gehele jaar operationeel en gaf zijn goedkeuring aan negen hernieuwbare energieprojecten die samen naar verwachting een vermindering van ongeveer 5 miljoen ton CO₂-uitstoot per jaar zullen opleveren. Hiervan kan 64.794 ton aan Nederland worden toegerekend op grond van het Nederlandse aandeel in de middelen van dit fonds.

Ontbossing tegengaan

Bossen absorberen ongeveer eenderde van de door de mens geproduceerde broeikasgasuitstoot. Daarnaast is ontbossing een oorzaak van uitstoot, met name in ontwikkelingslanden. Nederland wil ontbossing stoppen door ontbossingsvrije handel te stimuleren, toezicht op bossen te versterken en boslandschappen te beschermen.

Internationale samenwerking om ontbossing te stoppen

Een stuk bos is afgebrand en gekapt (foto: Nanang Sujana, Center for International Forestry Research (CIFOR)).

Wat betekent deze indicator?

Nederland levert een bijdrage aan de bestrijding van ontbossing door drie verschillende activiteiten te ontplooiën die elkaar aanvullen: het stimuleren van ontbossingsvrije handel, het versterken van het toezicht op de bossen en de bescherming van boslandschappen.

Nederland bevordert ontbossingsvrije handel voor de behartiging en uitbreiding van de [Verklaring van Amsterdam](#) 'Towards Eliminating Deforestation from Agricultural Commodity Chains with European Countries' en met steun van het programma [Forest Law Enforcement, Governance and Trade](#) (FLEGT) van de EU.

Het toezicht op de bossen wordt versterkt door steun te bieden aan de [Amazon Cooperation Treaty Organization](#) (ACTO) en [Tropenbos](#).

Om de boslandschappen te beschermen is Nederland voornemens om een bijdrage te leveren aan het multidonor bosprogramma [PROFOR](#), het [World Resources Institute](#) (WRI) en het [Readiness Fund van de Forest Carbon Partnership Facility](#) (FCPF).

Wat betekent dit resultaat?

In 2016 hebben Noorwegen en Frankrijk de Verklaring van Amsterdam ondertekend, waarvoor Nederland in 2015 het initiatief nam en die is gericht op het gezamenlijk elimineren van ontbossing uit grote landbouwketens. Indonesië heeft nieuwe wetgeving aangenomen en geïmplementeerd die is gericht op het beëindigen van illegale houtkap in het kader van het EU-FLEGT programma, dat met succes werd afgesloten met de eerste levering van FLEGT-gecertificeerd hout aan de EU. Nederland ondersteunt dit programma financieel.

Andere organisaties die Nederland steunt, zoals het World Resources Institute en de Amazon Treaty Cooperation Organization, hebben de data-monitoring en informatie-uitwisseling rondom ontbossing verbeterd en richten zich op het opbouwen en uitwisselen van kennis tussen overheden, bosbouwinstaties, landeigenaren en boeren.

Hectare land en bos onder beter duurzaam beheer

Hectare onder duurzaam beheer

2016

764.472

Wat betekent deze indicator?

Om de vermindering van de ontbossing te controleren, houdt Nederland het aantal hectare land en bos onder duurzaam beheer bij. Op basis van het Nederlandse aandeel in de financiering van de activiteiten wordt een aantal hectare aan Nederland toegerekend.

Wat betekent dit resultaat?

De Nederlandse steun heeft in 2016 geleid tot duurzaam beheer voor 764.472 hectare aan land en bos. Dat was mogelijk dankzij de programma's voor duurzaam landschapsbeheer van het [ISLA-programma van het Sustainable Trade Initiative](#) (IDH), de [International Union for Conservation of Nature](#) (IUCN), het [Horn of Africa Climate Change Programme](#) en diverse programma's van de Nederlandse ambassade in Nairobi.

Deze landschapsprogramma's zijn gericht op het verbeteren van de duurzame bedrijfsvoering en het landschapstoezicht, met sterke nadruk op het faciliteren van dialoog tussen overheid, de private sector en de maatschappelijke organisaties. In het kader van het IDH ISLA programma zijn dergelijke dialogen opgestart in vijf van de negen betrokken landschappen. Daarnaast heeft de IUCN joint ventures voor duurzaam beheer van stroomgebieden tussen lokale en commerciële boeren in Tanzania en Mozambique opgezet, zodat bosherstel onderdeel wordt van de bescherming van stroomgebieden en de ontwikkeling van kleine ondernemingen.

Jaarlijks verminderde of vermeden uitstoot van broeikasgassen

High Conservation Value Forest in Indonesia (foto genomen door Tropenbos)

Wat betekent deze indicator?

Via multilaterale klimaatfondsen ondersteunt Nederland klimaatmaactie in ontwikkelingslanden, waaronder bossen- en landgebruikprojecten. Deze projecten zullen jaren na goedkeuring van de financiering pas daadwerkelijk resultaten opleveren. Deze indicator meet de in 2030 verwachte vermindering aan CO2-uitstoot in het kader van bossen en landgebruikprojecten, ten gevolge van de goedkeuring van investeringsvoorstellen door het Green Climate Fund. De resultaten van deze indicator kunnen worden opgeteld bij de resultaten van de indicator 'jaarlijks verminderde of vermeden uitstoot van broeikasgassen' van de hernieuwbare energie programma's onder het subthema Hernieuwbare energie.

Wat betekent dit resultaat?

Het [Green Climate Fund](#) was in 2016 voor het eerst het gehele jaar operationeel en gaf zijn goedkeuring aan vier bossen- en landgebruikprojecten die samen naar verwachting een vermindering van ongeveer 4 miljoen ton CO2-uitstoot per jaar zullen opleveren. Hiervan kan 56.071 ton aan Nederland worden toegerekend op grond van het Nederlandse aandeel in de middelen van dit fonds.

KlimaatSlimme landbouw

In een context van klimaatverandering richt Nederland zich via voedsel- en voedingszekerheidsprogramma's op het verbeteren van de landbouwproductiviteit. Zodoende ondersteunt Nederland kleine boeren bij hun aanpassing aan klimaatverandering en stimuleert het een landgebruik dat de weerbaarheid tegen klimaatschokken en -stress vergroot.

Kleine boeren met verhoogde weerbaarheid tegen klimaatschokken en -stress

Kleine boeren

Wat betekent deze indicator?

Om de voortgang te monitoren houdt Nederland het aantal boeren bij dat hun weerbaarheid voor klimaatschokken en -stress zag toenemen. De hier weergegeven resultaten zijn hetzelfde als onder de voedsel- en voedingszekerheidsindicator [Aantal boeren dat bestendiger is geworden tegen stress en schokken](#).

Wat betekent dit resultaat?

Kleine boeren in ontwikkelingslanden zijn zeer kwetsbaar voor de gevolgen van klimaatverandering. Onvoorspelbare weeromstandigheden, droogte, overstromingen en stormen beïnvloeden de opbrengsten sterk en bedreigen het levensonderhoud evenals de toegang tot voedsel voor de lokale consument.

In 2016 verhoogde Nederland bij 1,32 miljoen kleine boeren hun weerbaarheid voor de gevolgen van klimaatverandering.

Dit is gerealiseerd door middel van het [Adaptation for Smallholder Agriculture Programme \(ASAP\)](#) van het International Fund for Agricultural Development (IFAD), alsmede via [voedsel- en voedingszekerheidsprogramma's](#) in partnerlanden, zoals Burundi, Kenia, Oeganda, Bangladesh en Ghana. De weerbaarheid is verhoogd door een verscheidenheid aan maatregelen, waaronder wateropvang, de inzet van verbeterde landbouwtechnieken, verzekeringsovereenkomsten, ondersteuningsmechanismen voor producenten en verbeterde weerinformatie.

Hectare landbouwgrond bestendiger tegen klimaatschokken en -stress

Hectare

2016

178.000

Wat betekent deze indicator?

Om de voortgang te controleren houdt Nederland het aantal hectare landbouwgrond bij dat bestendiger is geworden tegen klimaatschokken en -stress. De hier gepresenteerde resultaten zijn gelijk aan die van de indicator [Aantal hectare landbouwgrond dat bestendiger is geworden tegen klimaatschokken en -stress](#) onder Voedsel- en voedingszekerheid.

Wat betekent dit resultaat?

Uitdagingen met betrekking tot natuurlijke hulpbronnen, zoals slechte bodemvruchtbaarheid, verwoestijning, bodemerosie en beschikbaarheid van water, worden vergroot door klimaatverandering. Kleine boeren worden gesteund bij het zich

aanpassen aan veranderende weersomstandigheden door de toepassing van nieuwe methodes. Deze methodes beschermen de landbouwgronden waarvan zij voor hun inkomsten afhankelijk zijn.

[Activiteiten op het gebied van voedsel en voedingszekerheid](#) in partnerlanden zoals Oeganda, Ghana, de Palestijnse gebieden en het [Adaptation for Smallholders Programme](#) van IFAD, hebben ruim 178.000 hectare landbouwgrond bestendiger gemaakt. Een voorbeeld daarvan is het Inclusive Dairy Enterprise project in Oeganda, waarbij boeren worden getraind in efficiënt beheer van hun weidegronden en ondersteund worden bij investeringen om water te besparen.

Water en klimaatbestendigheid

Via zijn waterprogramma's steunt Nederland ontwikkelingslanden om het hoofd te bieden aan de significante gevolgen van klimaatverandering, aan de groeiende kans op overstromingen en door de beschikbaarheid van water.

Mensen met klimaatbestendige toegang tot schoon drinkwater

Mensen

2016

1,33 miljoen

Wat betekent deze indicator?

Om de voortgang te bewaken houdt Nederland het aantal mensen bij dat is voorzien van toegang tot schoon drinkwater, waarbij de risico's van klimaatverandering in aanmerking zijn genomen en zijn geadresseerd. De hier gepresenteerde resultaten zijn een subset van de resultaten bij de indicator [Duurzame toegang tot en gebruik van verbeterde waterbronnen](#) onder het thema Water.

Wat betekent dit resultaat?

De [programma's gericht op water, sanitaire voorzieningen en hygiëne](#) die Nederland ondersteunt, zijn gericht op het toegankelijk maken van veilig drinkwater en betere sanitaire voorzieningen. Klimaatverandering kan de beschikbaarheid van schoon water op de lange termijn beïnvloeden als gevolg van veranderende

weerpatronen en de verzilting van grondwater. Dit wordt onderkend in de nieuwe strategie voor water, sanitaire voorzieningen en hygiëne voor 2016-2030, die expliciet is gericht op de risico's van klimaatverandering.

In 2016 zijn 1,33 miljoen mensen voorzien van toegang tot schoon drinkwater, waarbij de risico's van klimaatverandering in beschouwing zijn genomen en geadresseerd. De belangrijkste programma's die een bijdrage hebben geleverd aan deze resultaten waren het [Water Financing Partnership Facility](#) van de Asian Development Bank, het UNICEF programma [Accelerating Sanitation and Water for All](#) en de waterprogramma's van de Nederlandse ambassades in Kenia, Zuid-Soedan en Bangladesh.

Mensen met toegang tot klimaatbestendige verbeterde sanitaire voorzieningen

Mensen

Wat betekent deze indicator?

Om de voortgang op het gebied van water en klimaatbestendigheid te bewaken houdt Nederland het aantal mensen bij dat is voorzien van toegang tot verbeterde sanitaire voorzieningen, waarbij de risico's van klimaatverandering in aanmerking zijn genomen en zijn opgelost. De hier gepresenteerde resultaten zijn een subset van de resultaten bij de indicator [Duurzame toegang tot en gebruik van verbeterde sanitaire voorzieningen](#) onder het thema Water.

Wat betekent dit resultaat?

De [programma's gericht op water, sanitaire voorzieningen en hygiëne](#) die Nederland ondersteunt, zijn gericht op het toegankelijk maken van veilig drinkwater en betere sanitaire voorzieningen.

Extreme weersomstandigheden kunnen de toegankelijkheid en het functioneren van een sanitaire infrastructuur ondermijnen.

Dit wordt onderkend in de nieuwe strategie voor water, sanitaire voorzieningen en hygiëne voor 2016-2030, die expliciet is gericht op de gevaren van klimaatverandering.

In 2016 heeft Nederland 1,37 miljoen mensen toegang gegeven tot betere sanitaire voorzieningen, waarbij de risico's van klimaatverandering in aanmerking zijn genomen en zijn geadresseerd. De belangrijkste programma's die een bijdrage hebben geleverd aan deze resultaten waren het [Water Financing Partnership Facility](#) van de Asian Development Bank, het UNICEF programma [Accelerating Sanitation and Water for All](#), de [Water Supply and Sanitation Collaborative Council](#) en de waterprogramma's van de Nederlandse ambassades in Kenia en Bangladesh.

Mensen met verhoogde weerbaarheid tegen klimaatverandering dankzij beter waterbeheer

Mensen

Wat betekent deze indicator?

Om de voortgang met betrekking tot water en klimaatbestendigheid te bewaken, houdt Nederland het aantal mensen bij dat weerbaarder tegen klimaatverandering wordt dankzij programma's voor geïntegreerd waterbeheer. De hier gepresenteerde resultaten zijn dezelfde als onder de indicator [Begunstigden van verbeterd stroomgebiedbeheer en veilige delta's](#) onder het thema Water. Mensen die profiteren van verbeterd waterbeheer zijn ook beter bestand tegen de gevolgen van klimaatverandering, aangezien zij minder kwetsbaar zijn voor droogtes en overstromingen.

Wat betekent dit resultaat?

Door klimaatverandering neemt de kans op overstromingen toe, als gevolg van een stijgende zeespiegel, heftigere stormen en extreme regen. In andere gebieden leidt klimaatverandering juist tot droogte en minder beschikbaar water.

Door middel van [programma's voor geïntegreerd waterbeheer](#) maakt Nederland mensen weerbaarder tegen klimaatverandering, bijvoorbeeld door hun betere bescherming tegen overstromingen te bieden en irrigatie en afwatering te verbeteren.

In 2016 zijn bijna 10 miljoen mensen weerbaarder geworden tegen klimaatverandering, dankzij verbeterd waterbeheer in het kader van de [Water Financing Partnership Facility](#) van de Asian Development Bank, het [Water Partnership Programme](#) van de Wereldbank en de waterprogramma's van de Nederlandse ambassades in Bangladesh, Indonesië, Mali, Mozambique en Kenia.

Klimaatdiplomatie

De implementatie van het [klimaatverdrag van Parijs](#) is cruciaal voor ontwikkelingslanden en duurzame ontwikkeling wereldwijd. Nederland levert door middel van 'klimaatdiplomatie' een actieve bijdrage aan het realiseren van de doelstellingen van het klimaatverdrag van Parijs, waarbij de nadruk ligt op het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen en het versterken van weerbaarheid tegen klimaatverandering.

Onderhandelingen over klimaatverandering

Plenaire vergadering van de COP21 na de ondertekening van het klimaatverdrag van Parijs.

Wat betekent deze indicator?

De ondertekening van het [klimaatverdrag van Parijs](#) in 2015 was een historisch moment, waarop alle landen overeenkwamen klimaatverandering te beperken en weerbaarheid tegen de gevolgen daarvan te versterken, met name in kwetsbare landen.

De komende jaren moet dit verdrag worden omgezet in actie. Daarvoor zullen overheden, bedrijven, niet-gouvernementele organisaties en burgers in alle landen stappen moeten zetten. Tijdens de onderhandelingen moeten duidelijke regels voor implementatie en toezicht worden ontwikkeld, plus richtlijnen voor nationale actie waarbij rekening wordt gehouden met de behoeften en capaciteiten van de meest kwetsbare landen en groepen.

Wat betekent dit resultaat?

In 2016 is er verder onderhandeld over de richtlijnen en methodologieën met betrekking tot de transparantie, ambities en verslaglegging in het kader van het klimaatverdrag van Parijs.

Nederland blijft zich sterk maken voor de integratie van gender in klimaatactie, het vergroten van transparantie van klimaatfinanciering, de ontwikkeling van een systeem om de ambities ten aanzien van het nemen van klimaatactie te vergroten, het verbeteren van de [Global Climate Action Agenda](#) en het versterken van de rol van niet-overheidsactoren.

"Wij riepen op tot het tonen van ambitie, opmerkelijke samenwerking, mobilisering van financiering en de implementatie van nationale klimaatplannen. Parijs was een succes. Het vervolg is nu onze gedeelde verantwoordelijkheid."

- Jim Yong Kim, president van de Wereldbankgroep

Uitgelicht project

Klimaatlimme landbouw in Oeganda

In deze film is te zien hoe onze ambassade in Oeganda landbouwers – zowel mannen als vrouwen – stimuleert om klimaatbestendiger te worden en hun inkomen aan te vullen met andere inkomstenbronnen: de levering van droogtebestendige zaden, het aanpassen van landbouwmethodes aan de veranderende omstandigheden met betrekking tot milieu en markt, diversificatie van gewassen, het vergroten van de opbrengst en het verlagen van de uitstoot door het gebruik van energiezuinig materiaal en zonne-energie.

Aanvullende bronnen

- [Beleidsreactie op evaluatie Hernieuwbare Energie](#)
- [Video hoe Nederland ontwikkelingslanden ondersteunt met klimaatacties](#)